

EKKLESIA AMSTERDAM zondag 23 oktober 2022

Als je kind jou morgen vraagt...

Alex van Heusden

Elke dinsdag staat er in *de Volkskrant* de rubriek *Dit ben ik*. Een portret van een kind in zijn of haar slaapkamer. De voorbije week was Lijster-Lidewij aan de beurt. Ze is elf jaar en woont in Amsterdam met haar moeder, haar broer en haar kat. Geen vader dus in huis. En dat komt nogal eens voor. Maar jemiee, wat zijn die kinderen vroegwijs. Zelfbewust. Hard op weg naar volwassenheid. Meer dan behoorlijk verwend, toch wel, over het algemeen. Maar ook innemend. Soms ontroerend. En vol fantasie.

De laatste vraag die aan zo'n kind gesteld wordt, vind ik de spannendste. *Hoe ziet je leven er over tien jaar uit?* Lijster-Lidewij antwoordt: 'Ik hoop dat ik dan een beetje geld heb, dat ik een paar leuke vrienden heb en dat ik een baan heb die ik leuk vind. Ik wil niet zo'n baan waarbij je de hele tijd achter een computer zit. Ik zou graag iets met kunst willen doen, iets creatiefs.' Ik hoop het voor haar en wens het haar toe - en alle andere kinderen met hun dromen en verlangens. Maar intussen, we weten niets over tien jaar verder, hoe de wereld er dan uitziet, of de crises van nu dan beslecht zijn en er een gelukkige tijd aanbreekt voor de kinderen die nu opgroeien. We weten het niet. Er is geen glazen bol. We mogen het hopen. En hoe ijdel dat is, ook dat weten we niet.

Gelukkig komen niet al die kinderen die op dinsdag hun pagina hebben in de krant uit het Gooi of de Concertgebouwuurt. Maar kinderen die geraakt zijn door de toeslagenaffaire en nu, volwassen geworden, diep beschadigd zijn; en kinderen die met honger naar school gaan; en kinderen die vermorzeld raken in de bureaucratie van de jeugdzorg; en kinderen die het moeten zien te redden in Ter Apel - die komen niet in beeld, helaas. Waarom niet? Valt het buiten het format?

'Als je zoon jou morgen vraagt...' We hoorden twee fragmenten uit het boek *Dit zijn de woorden*, Deuteronomium, het laatste van de zogeheten 'vijf boeken van Mozes', de Thora of onderwijzing. Verreweg het grootste deel van dit boek bestaat uit vier lange toespraken van Mozes. In de vlakte van Moab aan de grens van het land Kanaän, in het veertigste jaar na de uittocht uit Egypte, het slavenhuis, zegt Mozes, de leider en leraar van het volk, nog één keer waar het op staat, hoe de kinderen van Israël moeten leven in het land dat hun gegeven is - een leven in vrijheid. Wat ze daarvoor moeten doen en wat ze moeten laten.

Dat moeten ze leren. En leren is groei naar volwassenheid: dat je drager wordt van de vrijheid die pas werkelijk wordt als je de verantwoordelijkheid voor anderen, voor naaste mensen, aanvaardt.

Ze worden dus geroepen, de kinderen van Israël, tot de discipline van de vrijheid. Geen vrijheid die ontaardt in willekeur. Want willekeur leidt tot onderwerping opnieuw van mensen door mensen. Daarom sprak de Joodse wijsgeer Emmanuel Levinas over 'moeilijke vrijheid' - vrijheid die aan grenzen gebonden is.

'Als je zoon jou morgen vraagt...' Dat Deuteronomium een leerboek is, wordt hier perfect zichtbaar. Kinderen komen met vragen - omdat ze iets willen weten, iets niet begrijpen en zoeken naar een verklaring. Hoe zit het nu? En waarom is het zo en niet anders? Kan het niet misschien toch anders? En zo niet, waarom niet? Het vraagwoord 'waarom' wordt door kinderen verreweg het meest gebruikt. Want het leven is één groot raadsel, een bijna

onontwaaibaar kluwen, vol rechte wegen, kronkelwegen en zijpaden - probeer maar eens de juiste richting te vinden, die ene die bij jou past. En dan leren koers te houden. Om na verloop van tijd te ontdekken dat je misschien wel van koers moet veranderen. Een nieuwe richting inslaan. Want je leeft niet alleen, maar met anderen samen, mensen om je heen, ook nog eens in telkens wisselende omstandigheden.

Je kinderen meenemen in een verhaal. In de voorgelezen fragmenten uit Deuteronomium worden kinderen meegenomen in een verhaal van bevrijding. 'Wij waren slaven van Farao in Egypte. Toen heeft JHWH ons uitgeleid uit Egypte met sterke hand (...) om ons te brengen naar het land dat hij gezworen heeft aan onze vaders, dat hij het ons geven zou.'

Om wat te doen in dat land? Om 'al deze voorschriften te volbrengen'. Dat wil zeggen: leven volgens de discipline van de vrijheid. En je daarin blijven oefenen. Dus herhalen, die voorschriften, ze reciteren, 'thuis en onderweg', en je telkens afvragen: hoe versta ik ze - hoe pas ik ze toe, hier en nu, de woorden die geschreven staan?

'Deze woorden van mij, leg ze op je hart en op je ziel.' Het hart is, in de taal van de bijbel, de zetel van het verstand, maar ook van mededogen en erbarmen, van ontferming en trouw. De ziel is niet iets in je lichaam, maar levensbron en levenskracht, energie en dynamiek - dat wat jou in beweging zet en gaande houdt.

'Leer ze aan je kinderen.' In de getto's van Polen leerde men kleine kinderen het *alefbeet*, het Hebreeuwse alfabet, door hun houten lettertjes te geven waarop honing was gesmeerd. Dat ze smaak zouden krijgen voor de zoetheid van de Thora, dat ze de Thora zouden liefhebben, in hun hart prenten, bergen in het binnenst van hun ziel.

'Deze woorden aan jou opgedragen.' Al vanaf de eerste bladzij van de bijbel, dat grote verhalenboek van bevrijding, wordt ons voor ogen gesteld wie wij zijn en wat ons te doen staat - wij mensen op deze aarde, de enige die wij hebben. Geschapen, zo zegt het verhaal op die eerste bladzij, naar beeld en gelijkenis van God - wat dat ook precies mag betekenen. God scheidt 'menschheid' (in het Hebreeuws staat *adám*), dat wil zeggen elke mens en alle generaties, iedereen, Elckerlyk. Alle mensen die nu leven zijn *adám*, evenals alle mensen die geleefd hebben en alle mensen die na ons komen, van generatie op generatie. Eén grote menselijke familie. Niet ieder voor zich maar allen met en voor elkaar, in onderlinge verbondenheid.

Er staat niet, zoals bij de planten, de gewassen en de dieren, 'allerlei soorten', dat wil zeggen: geen raciaal onderscheid, maar mensheid als eenheid, niettegenstaande alle onderlinge verschillen. Met als opdracht de chaos te keren, de oorlog uit te bannen, geweld een halt toe te roepen, een rechtvaardige huishouding, *oikonomia*, 'economie' tot stand te brengen - brood genoeg voor allen op een voor alle mensen, elke *adám*, bewoonbare aarde.

Het is in mensenharten opgekomen het zo op schrift te stellen en door te geven aan alle komende generaties, van ouders op hun kinderen, 'als de dagen van de hemel boven de aarde'. Met als troostrijke bemoediging en aansporing: dat woord dat leven doet, het is in je mond, in je hart - je kunt het volbrengen. En als je dat woord ter harte neemt en doet, al is het maar door gehoor te geven aan de stem, het spreken, van een andere mens die jou roept, die jou nodig heeft - je wordt er ook nog gelukkiger van.

Wil je je kinderen meenemen in dat verhaal, zo verstaan? Vind je dat ze dat verhaal moeten leren kennen? Toch ook een moeilijk verhaal, een lastig boek, waarin van alles ter sprake komt wat ons tegen de borst stuit, weezin oproept en velen doet zeggen: weg ermee. Of in elk

geval: bepaalde passages, zinnen, beelden, ook wel 'struikelteksten' genaamd, gewoonweg schrappen.

Eén ding is duidelijk: de bijbel is geen boek om zomaar te gaan lezen, zonder deskundige uitleg, zonder begeleidend commentaar. Daar is dat boek te moeilijk voor, gewoon om wat er in staat. De bijbel is ook een moeilijk, zelfs omstreden boek om wat er allemaal mee is gebeurd, om wat het christendom ermee gedaan heeft.

En laten we eerlijk zijn: verreweg de meeste kinderen die jarenlang met hun ouders zijn meegenomen naar de bijeenkomsten van deze Ekklesia, zijn op enig moment niet meer meegegaan. En daar zitten we dan: een slinkende groep overwegend oude tot zeer oude mensen. Bijna allen gepensioneerd. En hoe lang we het nog volhouden met elkaar - we weten het niet. Maar eindeloos zal het niet zijn. Daar moeten we de ogen niet voor sluiten.

Maar we zijn er nog. En velen van ons blijven inspiratie ontlenen aan dat grote verhalenleerboek en beschouwen het nog altijd als een richtsnoer en bron van troost bij hun gang door dit leven in een chaotische wereld. Als een spiegel om je aan te toetsen. Met in de regel een besliste voorkeur voor een paar teksten die er voor hen echt toe doen.

En soms komt het voor, nog altijd, dat ouders hier hun kinderen laten dopen. Waarom? Dat moet je ze vragen. Maar ik vermoed toch in de regel wel omdat ze hun kinderen mee willen nemen in het verhaal dat wij hier lezen, overwegen, bezingen en ritueel omlijsten - over die nieuwe wereld 'waar brood en recht en waardigheid en liefde is voor al wat leeft'. En wat die kinderen daar ooit mee zullen doen? Dat is aan hen.

Sem en Menke, jullie zijn hier gekomen met Freek, naar deze plaats van ontmoeting. Jullie weten maar al te goed: je kind laten dopen is een keuze. Dopen hoeft niet, mag wel. Je had ook kunnen kiezen voor een ander ritueel om geboorte en opgroei te vieren. Maar jullie hebben gekozen voor dit millennia oude ritueel van een plens water. En op deze plaats, in dit huis waar we proberen elkaar te bemoedigen tot een zinvolle manier van leven, gedragen door liefde, mededogen en omzien naar elkaar. Kome wat komt.

Dopen is zegenen met water. Dopen is zeggen: 'Welkom in deze wereld, onder de mensen.' En hopen dat je kind licht mag vinden. Dat het nooit hoeft te vluchten. Dat het leert openstaan voor andere mensen - ook als die er een beetje anders uitzien en een beetje anders leven en een beetje anders denken.

Ga er maar aan staan. Deze Ekklesia staat om jullie heen - de mensen die hier komen en zich verbonden weten met elkaar, in goede en in kwade dagen.

Met regels van Hilde Domin:

Jij bestaat
omdat ogen jou willen,
je aanzien en zeggen
dat jij bestaat.

Zo moge het zijn.